گزارش «شرق» از مشارکت کشاورزان آذری و کرد در یک پروژه کشاورزی پایدار در حوضه آب‌ریز دریاچه ارومیه

یازده یار دریاچه

چهار نفر از ۱۱ کشاورز همکار، کنده در پروژه کشاورزی پایدار حوضه آبریز دریاچه ارومیه در شهرستان نقده در عکس‌ها: صدرا محقق

صدرا محقق

احمد بهبودی، موسی صابر، عثمان شیخی، سهراب صابر، بایزید پورآذری، نادر صابر، نقی صلاحی، احمد زردی، اروجعلی سراهی، عبدالله بابایی و جعفر کلایی را می‌توان ۱۱ یار دریاچه نامید؛ ۱۱ کشاورز اهل شهرستان نقده در استان آذربایجان غربی، هفت نفر آذری و چهار نفر کرد. هفت نفر شیعه و چهار نفر اهل سنت. هر ۱۱ نفرشان، هم آذری حرف می‌زنند هم کردی و هم فارسی. اما این تنها ویژگی این ۱۱ نفر نیست. ماجرایی که آنها را ویژه‌تر می‌کند به ۱۲ سال پیش برمی‌گردد. زمین‌های کشاورزی این ۱۱ نفر کنه در مجموع ۲۴ هکتار است. در بخشی از شهرستان نقده در کنار هم واقع بود. آنها برای حفر چاه و آبیاری و کشاورزی در زمین‌های‌شان مشکلات بسیاری داشتند. همین مشکلات به جای آنکه آنها را متفرق و از هم دور کند به هم نزدیک‌ترشان کرد. از ۱۲ سال پیش به این‌سو، دور هم نشستند همفکری کردند، دست اتحاد به هم دادند و زمین‌های‌شان را به هم چسباندند و شدند یکی. برای زمین‌شان مجوزهای قانونی حفر چاه گرفتند و شروع کردند به کشاورزی، با کمک و همیاری همدیگر. ماجرا فقط به این هم خلاصه نمی‌شود. اگر بخواهیم رک و راست و صاف و صادق باشیم درست تا سال پیش، آنها هم جزء تعدادی از مقصران کم‌آبی و خشکی دریاچه بودند، مانند هزاران کشاورز دیگری که با حفر چاه آب و کشاورزی سنتی و غیرعلمی سالانه میلیون‌ها مترمکعب آب را پای محصولات کشاورزی و زمین‌های‌شان خرج می‌کردند، اما عملکرد و شیوه آنها همان‌طور که دست اتحاد‌شان در پنج سال پیش مثال زدنی بود از اوایل نیمه دوم سال گذشته هم نمونه‌ای ستایش‌برانگیز شده است.

ماجرا از این قرار است که آنها بلافاصله از عملیاتی‌شدن طرح کشاورزی پایدار و مبتنی بر اصول کارشناسی، متقاضی پیاده‌کردن این روش در زمین خود می‌شوند. در زمستان سال گذشته از دولت ۱۶۵ میلیون تومان یارانه اجرای طرح می‌گیرند و خودشان هم ۲۵ میلیون روی آن می‌گذارند و کل ۲۴ هکتار زمین‌شان را که تا پیش از این به شیوه غرقابی آبیاری می‌شد به ابزار آبیاری بارانی و قطره‌ای مجهز می‌کنند. به گفته این کشاورزان با این رویداد هم کار خودشان آسان‌تر شده است و هم حدود ۲۰۰ هزار مترمکعب آب صرفه‌جویی کرده‌اند.

در سفری که حدود ۱۰ روز پیش به آذربایجان غربی و شهرستان نقده داشتم، چند ساعتی را با این کشاورزان در زمین کشاورزی‌شان گذارنده و از آنها درباره جزئیات کارشان از ابتدای همیاری و همکاری‌شان تا همین امروز که طرح کشاورزی پایدار برای نجات دریاچه ارومیه در زمین‌شان در حال اجراست، پرسیدم. به نمایندگی از این ۱۱ کشاورز که سن و سالشان بین ۴۲ تا ۸۰ است، «نقی صلاحی» که کم‌سن و سال‌ترین‌شان هم بود سخن می‌گفت. گاهی هم بقیه کشاورزان در پاسخ‌ها و توضیح جزئیات مشارکت می‌کردند. میل و اشتیاق آنها به دانستن شیوه‌های نوین کشاورزی، دل‌نگرانی‌شان برای دریاچه و محیط زیست و همین‌طور دردل‌های‌شان درباره نداشتن اطلاعات کافی از کشاورزی علمی، سنگ‌اندازی مسئولان و دستگاه‌های دولتی در سال‌های گذشته و... بخش اصلی حرف‌هایشان بود.

برای اولین سؤال از آنها پرسیدم ایده این طرح که به شکل مشارکتی ۱۱ کشاورز دست به دست هم بدهند از کجا آمد و چه کسی پیشقدم شد. پاسخ آنها این بود: «قبل از اینکه این طرح کشاورزی پایدار در منطقه اجرا شود ما از ۱۲ سال پیش به صورت خودجوش و داوطلبانه این کار را شروع کردیم. بدون اینکه مسئله دریاچه ارومیه در پیش باشد یا اینکه حرفی از آبیاری تحت فشار و کمک دولت باشد. خودمان ۱۱ نفری اینجا جمع شدیم و رقیم دنبال کارهای اداری و از هفت‌خان رستم گذشتیم. با پول خودمان پروانه بهره‌برداری آب گرفتیم. بانک کشاورزی هم به ما چهار میلیون تومان وام داد و همان زمان خودمان هم ۲۰ میلیون تومان برای حفر چاه و بقیه کارها خرج کردیم. آن موقع ما برای برداشت آب از چاه از موتور دیزل استفاده می‌کردیم و بعد دیدیم که مقرون به صرفه نیست؛ چون گازوئیل پیدا نمی‌شد و مشکل سوخت داشتیم. تصمیم گرفتیم چاه را برقی کنیم. البته برای برقی‌کردن چاه هم هیچ تسهیلاتی به ما ندادند، هیچ‌کس حمایتی از ما نکرد و خودمان با پول خودمان موتور برقی تهیه کردیم. در حقیقت نزدیک ۳۰ میلیون تومان خرج کردیم. هر چند قرار بود از طرف ستاد بهینه‌سازی مصرف سوخت به ما سه میلیون بدهند که البته ندادند. بعد دیدیم این‌طوری باز هم آب زیادی اسراف می‌شود و دوباره خودمان داوطلبانه زمین را لوله‌گذاری کردیم و آب را به قسمت‌های مختلف مزرعه بردیم. از سال قبل هم که آبیاری تحت فشار شروع شده، ما از همان لوله‌ها استفاده کردیم. قبل از اینکه به فکر کسی برسد؛ یعنی خودمان با همکاری همدیگر این کار را کردیم».

از آنها می‌پرسم چرا ۱۱ نفر. دلیل خاصی داشته که تعدادتان بیشتر یا کمتر نیست؟ و آنها علت ماجرا را این‌طور توضیح می‌دهند: «چون زمین‌های ما ۱۱ نفر به هم چسبیده است. البته ما به بقیه زمین‌های همسایه هم گفته بودیم ولی آنها استقبال نکردند، ولی ۱۱ نفر حمایت کردند که شدیم ۲۴ هکتار و الان ۱۱ سال است که متحد و با هم هستیم».

می‌گویند از کارشان خیلی راضی هستند و اگر دوباره زمان به عقب برگردد، باز هم همین کار را خواهند کرد. به تعبیر خودشان دلیلش این است که بزرگ‌ترین مشکل کشاورزی مشکل آب است، الان کشاورزانی که این کار را نکردند برای هر گالن سوخت برای برداشت آب از چاه ۱۰ هزار تومان پول می‌دهند و البته بیشترشان هم مجوز و پروانه برداشت آب ندارند، یعنی هم کارشان غیرقانونی است و هم مشکل سوخت دارند. یکی از کشاورزان دربازه نسبت تعداد چاه‌های با موتور دیزلی به موتور برقی این‌طور توضیح می‌دهد: «در کل این منطقه الان فقط پنج درصد موتور چاه‌ها برقی است و مابقی همه دیزلی است».

از آنها می‌پرسم بعد از این همیاری و همکاری شما و تجربه موفقتان از صاحبان زمین‌های همسایه کسی نیامد که بخواهد به شما اضافه شود یا آنها هم از این شهرستان می‌گذرد، بنابراین می‌خورند که چرا همان موقع به ما اضافه نشدند. حالا دیگر قانون اجازه نمی‌دهد چون پروانه صادر شده است و گرنه آنها هم برادر ما هستند و ما هم دوست داریم کمکشان کنیم، اما قانون به ما اجازه اضافه‌کردن فرد یا زمین جدید را نمی‌دهد. همین‌طور اجازه نمی‌دهد از آب صرفه‌جویی‌شده به زمین‌های دیگر بدهیم».

وقتی از کیفیت محصول و چگونگی برداشت از زمین‌ها می‌پرسم، یکی از این کشاورزان می‌گوید: «همان‌طور که رفیقم گفت تا ۱۲۲ تن برداشت کرده‌ایم».

این کفت‌وگو در اتاقکی وسط این زمین کشاورزی ۲۴ هکتاری اضافه شود پاسخ آنها این بود: «خیلی‌ها آمدند و حسرت می‌خوردند مشارکتی انجام شده است. جایی که وسایل و ابزاری که کشاورزان نیاز دارند، مثل لوله‌های آبیاری بارانی، اره، بیل، دستگاه‌های سمپاشی، کاری و... در کنار یک تخت و مقداری وسیله دیگر، مثل اجاق گاز گذاشته شده است. کشاورزها دور تا دور نشسته‌اند و در پاسخ به هر سؤالی یک نفرشان پاسخ می‌دهد. از آنها می‌پرسم تعدادی از شما آذری هستید و تعدادی دیگر کرد. زبان ارتباطی شما چه زبانی است؟ و این‌طور پاسخ می‌دهند: «همه ما هم کردی متوجه می‌شیم و هم آذری. اگر جایی هم کم آوردیم و نتوانستیم منظورمان را دقیق توضیح دهیم از زبان فارسی کمک می‌گیریم».

از آنها یک سؤال سخت می‌پرسم و قول می‌گیریم که حقیقت را بگویند. بحث اختلافات احتمالی را وسط می‌کشم و می‌گویم تا به حال شده اختلافی بین‌تان رخ دهد. در این صورت چه می‌کنید؟ یکی از آنها می‌گوید: «ما الان ۱۱ نفر هستیم و انصافا با هم وحدت داریم، چهار نفرمان کرد هستند و هفت نفر هم آذری. در کنار هم هستیم، بدون اینکه قومیت یا مذهب را در نظر بگیریم و همیشه هم برادرانه مشکلات‌مان را حل کردیم. البته نمی‌گویم تا حالا اختلاف سلیقه‌ای بینمان رخ نداده، ولی هیچ وقت جدی نبوده و اگر اختلافی هم باشد خودمان حلش می‌کنیم؛ برای مثال اگر دوتا از آذری‌زبان‌ها به مشکل بخورند با میانجیگری کردها مشکلشان برطرف می‌شود و بالعکس و در آخر هم اگر حل نشود توسط بزرگان برطرف خواهد شد».

و پاسخ‌شان به این سؤال که در کارها چقدر به هم کمک می‌کنید این است: «ما حتی جایی هم به تنهایی نمی‌خوریم. توی کارها که همیشه به هم کمک می‌کنیم».

سؤالات بعدی درباره طرحی است که از زمستان سال قبل به این‌سو در زمین کشاورزی‌شان اجرا می‌شود. طرحی که با عنوان طرح کشاورزی پایدار در حال اجراست و در قالب همین طرح این زمین به ابزار آبیاری مدرن و بارانی و قطره‌ای مجهز شده است. نقی صلاحی دراین‌باره چنین توضیحاتی می‌دهد: «این طرح در اصل سال ۹۱ قرار بود اجرا شود. ما هم همان زمانی که می‌خواستیم چاه را برقی کنیم رفتیم و پرونده تشکیل دادیم. اداره جهاد از ما تعهد ثبتی گرفت. بعد گفتند به خاطر دریاچه ارومیه بیاید آبیاری تحت فشار انجام بدهید، مدت یک سال و نیم پرونده بدون هیچ اقدامی ماند تا اینکه در اواخر تابستان ۹۳ خبر دادند بیایید برای شروع کار. رفتیم پرونده را تکمیل کردیم و بالاخره با مشارکت جهاد کشاورزی شهرستان نقده کارمان انجام شد. من واقعا به نمایندگی از این ۱۱ نفر باید تشکر کنم که واقعا با ما همکاری کردند؛ یعنی فقط چهار ماه طول کشید تا کار ما را انجام بدهند. انجام این کار هم کمک بزرگی بود. براساس مجوز ما اجازه برداشت سالانه ۳۸۷ هزار متر مکعب آب را داریم. در زمان قدیم و پیش از اجرای این طرح همه ۳۸۷ هزار متر مکعب را مصرف می‌کردیم؛ ولی الان ۱۸۰ هزار متر مکعب استفاده می‌شود و این یعنی ۲۰۰ هزار مترمکعب صرفه‌جویی خواهد شد که می‌تواند به دریاچه ریخته شود».

این را که می‌گوید بحث را می‌کشانم به دریاچه ارومیه و حال و روز ناخوشش. می‌گویم به نظرتان وضعیت دریاچه ارومیه برای کشاورزان چقدر مهم است و آیا کسان دیگری هم هستند که مثل شما نگران حال این دریاچه باشند؟ و این پاسخ است: «واقعیت این است که قبل از اینکه دریاچه خشک بشود، همه به چشم یک چیز اضافی و بیخود به آن نگاه می‌کردیم. می‌گفتیم بدون استفاده است و آبش شور است و در حال هدردادن آب منطقه است. اما حالا با چشم خودمان داریم تغییرات و اثرات منفی خشک‌شدنش را می‌بینیم».

درباره این تغییرات هم این‌طور توضیح می‌دهد: «با خشکی دریاچه حتی انگار باردندگی نامنظم شده، افت آب‌های سطحی دارد بیداد می‌کند. حتی دیگر مثل سابق هوا هم سرد نمی‌شود و در بعضی جاها آب‌های زیرزمینی شور شده است، اما واقعیت این است که همه این چیزها باید ابتدا به ما آموزش داده شود. کشاورز از کجا بداند محیط زیست یعنی چه و چه اهمیتی دارد، تا اینها را آموزش ندهند کسی به خودی خود یاد نمی‌گیرد؛ برای مثال شما نمی‌توانید کشاورزی را ببینید که سالی چند تا مار را نکشد یا نکشته باشد. از زمان گذشته پدران ما و کشاورزان قدیمی می‌گفتند بخش خصوصی نهادهای مردمی و برخی سازمان‌های بین‌المللی در کنار هم قرار گرفته‌اند. در کام اول این طرح تلاش شد ۲۱ روستا در سطح ۳۰ هزار هکتار و ۱۳ هزار کشاورز درگیر شوند که موفقیت‌آمیز بود و در مرحله دوم این تعداد به ۷۴ روستا رسیده است. البته اگرچه ۳۰ هزار هکتار در مقابل ۵۰۰ هزار هکتار اراضی کشاورزی در کل حوضه آبریز در منطقه زیاد نیست اما برای شروع قابل‌قبول است».

طبق گفته سلیمانی، در فاز اول این پروژه مبلغ یک میلیون دلار با همکاری منابع مشترک ایران و ژاپن اختصاص یافت. این اعتبار در هواپیمایی که از بالای سر دریاچه عبور می‌کند می‌توان دید و هم در جاده‌های این‌سو و آن‌سوی دریاچه.

این زمین‌های سرسبز محصول توسعه و افزایش بی‌حساب‌وکتاب زمین‌های کشاورزی در سال‌های دهه ۸۰ است. زمین‌هایی که بیشتر مبتنی بر چرخه اطلاعات و توسعه مشارکتی فناوری سبز اجرا می‌شود. بزرگ‌ترین نقش در این طرح برعهده کشاورزان است چراکه طرح در حقیقت از مزارع و باغ‌های آنها آغاز می‌شود. از همین‌رو مجریان طرح در وهله اول متقاعد و توجیه‌کردن آنها را در دستور کار قرار داده‌اند.

این طرح هم‌اکنون در روستاهای دو شهرستان میاندوآب و نقده در استان آذربایجان‌غربی در حال اجراست. شهرستان میاندوآب در جنوب دریاچه ارومیه، محل عبور سیمینه‌رود و زرینه‌رود، دو رودخانه مهم و اصلی تأمین‌کننده آب دریاچه ارومیه، است؛ رودخانه‌هایی که پیش از این ۲۸ درصد آب مورد نیاز دریاچه را با خود می‌آوردند و البته حالا تبدیل به دو رودخانه کم‌رمق و بی‌جان شده‌اند که در بستر آنها چیزی جز زهاب و پساب‌های باقی‌مانده از کشاورزی‌های فراوان اطرافی منطقه اتیی دیده نمی‌شود.

محرم دباتی، مدیر جهاد کشاورزی شهرستان میاندوآب، در رابطه با وضعیت کشاورزی در این شهرستان و حال‌وروز این دو رودخانه این‌طور توضیح می‌دهد: «شهرستان میاندوآب با وسعت ۲۱۴ هزار هکتار، دارای ۵۲ هزار هکتار اراضی آبی و ۳۰ هزار هکتار هم فقط که در آنها سالانه ۸۰۰ هزار تن محصولات کشاورزی تولید می‌شود. با توانمندسازی ذی‌نفعان، ارتقای ظرفیت نوآوری و خلاقیت و توان آنان از مهم‌ترین اهداف این راهبرد است.

این طرح با هدف تغییر روش‌های تولید در کشاورزی فعلی با اتکا بر امکانات محلی موجود بر آموزش، ارتقای مهارت و کارگروهی مبتنی بر چرخه اطلاعات و توسعه مشارکتی فناوری سبز اجرا می‌شود. برزنگ‌ترین نقش در این طرح برعهده کشاورزان است چراکه طرح در حقیقت از مزارع و باغ‌های آنها آغاز می‌شود. از همین‌رو مجریان طرح در وهله اول متقاعد و توجیه‌کردن آنها را در دستور کار قرار داده‌اند.

این طرح هم‌اکنون در روستاهای دو شهرستان میاندوآب و نقده در استان آذربایجان‌غربی در حال اجراست. شهرستان میاندوآب در جنوب دریاچه ارومیه، محل عبور سیمینه‌رود و زرینه‌رود، دو رودخانه مهم و اصلی تأمین‌کننده آب دریاچه ارومیه، است؛ رودخانه‌هایی که پیش از این ۲۸ درصد آب مورد نیاز دریاچه را با خود می‌آوردند و البته حالا تبدیل به دو رودخانه کم‌رمق و بی‌جان شده‌اند که در بستر آنها چیزی جز زهاب و پساب‌های باقی‌مانده از کشاورزی‌های فراوان اطرافی منطقه اتیی دیده نمی‌شود.

محرم دباتی، مدیر جهاد کشاورزی شهرستان میاندوآب، در رابطه با وضعیت کشاورزی در این شهرستان و حال‌وروز این دو رودخانه این‌طور توضیح می‌دهد: «شهرستان میاندوآب با وسعت ۲۱۴ هزار هکتار، دارای ۵۲ هزار هکتار اراضی آبی و ۳۰ هزار هکتار هم فقط که در آنها سالانه ۸۰۰ هزار تن محصولات کشاورزی تولید می‌شود. با توجه به اینکه زمانی ۴۸ درصد آب دریاچه از زرینه‌رود و سیمینه‌رود تأمین می‌شد و این دو رودخانه هم از این شهرستان می‌گذرد، بنابراین به‌عنوان نمونه آزمایشی و اولیه اجرای طرح توسعه کشاورزی پایدار انتخاب شده است».

آقای فرجی، کارشناس مسئول طرح توسعه پایدار کشاورزی شهرستان میاندوآب، نیز در رابطه با جزئیات این طرح و اجرای آن در دو زمین کشاورزی و یک باغ متعلق به یک کشاورز در همین منطقه می‌گوید: «نتیجه اجرای این طرح در یکی از مزارع چغندرقند حکایت از کاهش بسیار زیاد نیاز آبی مزرعه دارد، به‌عنوان‌مثال به کفته کشاورز صاحب زمین تا پیش از اجرای طرح در این زمین آبیاری آن برای همین محصول در نوبت اول ۲۰ ساعت و در نوبت‌های بعدی ۱۶ و ۱۵ ساعت طول می‌کشید، اما با اجرای طرح‌های خاک‌ورزی، حالا مدت زمان رساندن آب به کل زمین در مرحله اول به شش ساعت و در مراحل دوم و سوم به سه‌ساعت کاهش یافته است».

او همچنین می‌گوید: «بررسی‌ها نشان می‌دهد که از نظر میزان مصرف آب نیز حدود ۵۰ درصد صرفه‌جویی شده است زیرا این زمین‌ها قبلا با روش غرقابی آبیاری می‌شد، اما اکنون کاملا علمی و اصولی آبیاری می‌شود. در این روش بذر روی پشته‌ها کاشته می‌شود بنابراین کودشویی نیز ندارد که با این روش نه‌تنها عملکرد محصول افزایش می‌یابد بلکه تا چهاردرصد نیز افزایش عیار قند در چغندر را بالا می‌برد. همچنین چون در این روش کودشویی بسیار پایین است، حدود ۴۰ درصد مصرف کود و سموم شیمیایی نیز کاهش یافته است، از طرفی چون آب به‌صورت نشتی وارد زمین می‌شود، میزان تبخیر سطح نیز کاهش می‌یابد و زمین همواره مرطوب است».

طبق گفته مسئولان جهاد کشاورزی، در این منطقه سالانه ۲۵ تا ۳۰ هزار هکتار چغندرقند در حوضه آبریز دریاچه ارومیه کشت می‌شود که حدود ۵۴ تن در هکتار برداشت محصول دارد بنابراین اگر با این روش حدود ۳۰ درصد در آب صرفه‌جویی شود، این میزان وارد دریاچه ارومیه خواهد شد. علاوه‌براین در صورت اجرای آبیاری به روش بارانی و تحت فشار، صرفه‌جویی آب به حدود ۶۰ درصد نیز خواهد رسید.

محسن سلیمانی، مدیر مالی پروژه حفاظت از تالاب‌های ایران، نیز در این رابطه با تأکید بر اهمیت حفظ دریاچه ارومیه چنین می‌گوید: «ما درصدد اجرای طرح توسعه کشاورزی پایدار در حوضه آبریز دریاچه ارومیه هستیم که در اجرای این طرح جوامع محلی، دولت، بخش خصوصی، نهادهای مردمی و برخی سازمان‌های بین‌المللی در کنار هم قرار گرفته‌اند. در گام اول این طرح تلاش شد ۲۱ روستا در سطح ۳۰ هزار هکتار و ۱۳ هزار کشاورز درگیر شوند که موفقیت‌آمیز بود و در مرحله دوم این تعداد به ۷۴ روستا رسیده است. البته اگرچه ۳۰ هزار هکتار در مقابل ۵۰۰ هزار هکتار اراضی کشاورزی در کل حوضه آبریز در منطقه زیاد نیست اما برای شروع قابل‌قبول است».

طبق گفته سلیمانی، در فاز اول این پروژه مبلغ یک میلیون دلار با همکاری منابع مشترک ایران و ژاپن اختصاص یافت. این اعتبار در اختیار بخش دولتی قرار نگرفت بلکه روی زیرساخت‌ها در بخش کشاورزی هزینه شد. بخشی از این اعتبار صرف آموزش معلمان، زنان و کشاورزان شد و بخشی نیز برای سطوح آبگیر باران دریاچه ارومیه با هدف تأمین منابع آبی پایدار برای جزایر دریاچه هزینه شد. فاز اول این طرح با موفقیت انجام شد و فاز دوم آن چندماه گذشته به امضای معصومه ابتکار، رئیس سازمان حفاظت محیط‌زیست و سفیر ژاپن رسید که بر اساس آن ۳۴ روستای جدید نیز به‌عنوان پایلوت و سایت اجرایی به طرح اضافه شد.

مدیر ملی پروژه حفاظت از تالاب‌های ایران ادامه داد: «اکنون ۳۴ روستای جدید مشخص شده‌اند که از این تعداد ۲۲ روستا اصلی و ۱۲ روستا آقماری انتخاب شده‌اند، اما هنوز وارد مرحله اجرا نشده‌اند، اما با توجه به پیشرفت کار تا حدود سه هفته آینده این روستاها نیز وارد فاز اجرا می‌شوند. مسئله اصلی این است که توسعه نایابدار در حوضه آبریز تالاب‌ها از جمله دریاچه ارومیه اتفاق می‌افتد که متوقف‌کردن این مسئله، نیازمند داشتن برنامه مدیریت توسعه پایدار در راستای حفاظت از تالاب‌هاست که این برنامه برای دریاچه ارومیه تدوین شده است. در تلاش هستیم برای مدیریت مناطق حفاظت‌شده و بخش‌های تالابی، از رویکرد سنتی به سمت رویکردی جامع‌نگر و پیشرفته حرکت کنیم. برای رسیدن به این موضوع باید سازمان‌ها و دست‌اندرکاران مختلف در قالب برنامه جامع مدیریت در کنار هم قرار گیرند».

چشم امید دریاچه به دست کشاورزان

یکی از کشاورزان پروژه کشاورزی پایدار در اشنوی و استراحتگاه هزینه

یکی از کشاورزان پروژه مشغول بیل زدن در هزینه

یکی از کشاورزان پروژه کشاورزی پایدار در حوضه آبریز دریاچه ارومیه در شهرستان نقده در عکس‌ها: صدرا محقق

کشاورزی در بیشتر از ۹۰ درصد زمین‌های غرب دریاچه انجام می‌شود

تابلوی طرح کشاورزی پایدار با همکاری ژاپن و سازمان‌های داخلی

یک نهال سیب در طرح کشاورزی پایدار در طرف‌های شمال غربی دریاچه

نمایی از یک دهانه سیمخورد که حالا به یک رودخانه مرده شبیه است

جزوه مربوط به کنترل آفت‌های سیب در اتاقی پروژه کشاورزی پایدار

مزرعه چغندرقند که در طرف کشاورزی پایدار در شهرستان میاندوآب

یک کشتی بزرگ زنگ‌نشسته در وسط میانکدر دریاچه

برای ساخت میانکدر، حدود ۱۰ درصد آن‌در آب و ۹۰ درصدش خاکریزی شده است

برای ساخت میانکدر، حدود ۱۰ درصد آن در آب و ۹۰ درصدش خاکریزی شده است

انعطاف یک خانواده در جلسه میانکدر به کنار آب دریاچه آمده‌اند

صاحب یک قایق که مسافران را به جمعه‌شوی در آن‌سر آب دریاچه می‌برد

برای ساخت میانکدر، حدود ۱۰ درصد آن در آب و ۹۰ درصدش از کوه‌های اطراف و از ترعه‌ها و دشل آب پرخاشد